

Posudek diplomové práce
ANDRZEJE PALCE
EXISTENCIÁLNÍ TEMATIKA VE FOSCOLOVĚ ROMÁNU *LE ULTIME*
LETTERE DI JACOPO ORTIS,
ÚRS FFUK

Andrzej Palec věnoval svou práci jednomu z nejzajímavějších a vývojově nejvlivnějších italských textů z počátku 19. století, *Posledním dopisům Jacopa Ortise* Uga Foscola. Ve své analýze postupoval následovně:

Úvodem představil text v kulturněhistorických souvislostech. Následně jej zasadil do na pozadí politické historie a Foscolova života. V dalších kapitole připomněl složitou ediční historii románu. Jádrem práce tvoří dva analytické oddíly. V prvním je zkoumán ústřední hrdina románu – jako autobiografická projekce, jako exponent existenciální problematiky, jako určitý kulturně-sociologický typ (outsider, rozervanec, inetto), jenž je výrazem určitého dějinného momentu, jako psychologická konstrukce, jako jedna z romantických variant erotismu. V druhém analytickém oddílu jsou zkoumány formální aspekty textu: jeho příslušnost k žánru epistolárního románu, funkční užití principu „nalezeného rukopisu“ a dalších charakteristických postupů, vlastní „struktura románu“, intertextualita (vztah k Rousseauovi a Goethovi), transformace zážitkového substrátu, motivický rejstřík. Závěr pak tvoří stručná kapitola, v níž je zdokumentována na textech Svevových, Pirandellových a Moraviových jistá nadčasovost ortisovského „inetta“.

Už z této synopse je zřejmé, že práce má čitelnou koncepci a sleduje skutečný „problém“ (není tedy jen deskriptivní monografií). Diplomant vnímá Foscolova Ortise jako modelovou realizaci určitého „moderního“ románového hrdiny, jenž nemizí s romantismem a jemuž se dostává nových inkarnací v postromantických textech. Realizace tohoto záměru ovšem není zcela vyrovnaná, a tak vedle dobře promyšlených a zdokladovaných úvah jsou tu i pasáže, které jsou hodně povšechné anebo nedotažené (zvláště nápadné je to v závěru 4. oddílu, kde jsou relevantní motivy Foscolova románu podány jako výpisky z četby, aniž se nám dostane jakéhokoli komentáře). Vzhledem k tomu, že celá práce míří ke konfrontaci Ortise s hrdiny novějších románů, je závěrečná kapitola pouhým náznakem možného

srovnání. Práce tak končí nápadným *decescendem*, které zřejmě není motivováno láskou ke stručnosti, ale potřebou rychle práci dokončit.

To je škoda, protože jinak práce svědčí o tom, že diplomant svou látku zná do značné hloubky a vyčetl z textů něco, z čeho vyzařuje dosud nevychládlá energie. Jeho četba je velmi osobní, což může místy trochu deformovat historické koordináty, do nichž jsou texty zasazeny, ale zato to není pitva mrtvých organismů. Diplomant vede s Foscolovou postavou skutečný dialog, soudí ji aktuálním pohledem a dokonce se dá říct, že i osobním temperamentem. Je to spíše čtenářský než striktně literárněhistorický pohled, ale literatura je tu koneckonců pro čtenáře. Toto zaujetí se přenáší i do výkladového stylu, který je příjemně živý. Ne že by nebylo co vytknout – semtam chybí interpunkce, podoby vztažných zájmen jsou často chybné a některé se formulace se opravdu nepovedly (s. 13: Otec Andrea byl lékařem, matka Diamanthina Spathis byla již vdovou) –, ale v zásadě se to čte dobře. Čistě formálně bych mohl připojit další výtky (v bibliografii je například velmi nestandardně rozlišena primární a sekundární literatura), vzhledem k pozitivům práce to však pokládám za marginální. Zdá se mi, že kdyby kol. Palec začal psát o tři měsíce dříve, mohla z toho být hodně dobrá práce.

Úhrnem: je to trochu nedovařeně, ale v zásadě zdařilé.

Připojuji pár poznámek, o kterých můžeme diskutovat.

Foscolův *Ortis* je hodně komplikovaná figura (jako sám Foscolo), kol. Palec si je toho ostatně dobře vědom. V *Ortisovi* se střetávají rozpory, které jsou někdy především výrazem dobových nálad, a které jsou *de facto* problematické z hlediska psychologické koherence této postavy. Z tohoto pohledu se mi zdá, že dívat se na *Ortise* pouze kukátkem „inetta“ je trochu reduktivní. Foscolo do něho promítl i dobový titanismus – v práci je *Ortis* na jednom místě označen (docela případně) jako megaloman (s. 43). Tento „inetta“ je zároveň „nadčlověk“, a to dává polaritě splínu a ideálu úplně jinou dramatickost, než je tomu třeba u *Sveva*.

Další poznámka se týká partie „Vývoj člověka po boku literární postavy“, kde je mimo jiné vtažen do hry Dante jako reprezentant středověkého myšlení. Tato partie patří právě k těm „povšechným“: rozumím-li dobře, říká se tu, že středověká mentalita viděla svět jako černobílý a že pro moderního „inetta“ tu ještě nebylo místo. To je v zásadě pravda, až na to, že právě *Božská komedie* je něco jako bible a nakonec se tam najde všechno (dobrý je ostatně postřeh, že Dantovu přísnou ontologii dynamizuje sám princip cesty). Najde se tam i příkladný „inetta“: jmenuje se Belacqua, sedí v předočistci (*Purgatorio* IV, 97-135) v embryonální poloze a bez vzrušení si odpykává čas svého trestu. Této marginální postavy si povšiml Beckett, který ve svém *Murphym* vytvořil jednu z nejpronikavějších symbolizací

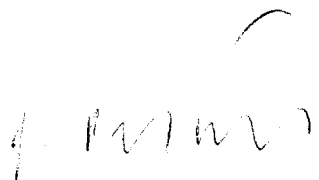
moderního „inetta“; před Murphym – v souboru povídek *More Pricks than Kicks* – se Beckettův „inetta“ jmenoval právě Belacqua.

A ještě malou poznámku k partii o Dostojevském. Diplomant se tu zastavuje u Dostojevského rozporuplných hrdinů, kteří jsou vykupováni jiným Bohem, než je Bůh Dantův, Bohem soucítícím se svými hříšníky. To však není tak „moderní“, jak se na první pohled může zdát. Nejen u Dostojevského, ale i v katolické (Dantově) tradici je boží „milost“ nezměrná a může spasit jakéhokoli hříšníka. Ve středověké literatuře nejdeme řadu exemplů tohoto typu.

Tyto mé poznámky jsou trochu disparátní, ale někdy snad přece jen ukazují. Kol. Palec se snažil doložit jistou nadčasovost kategorie „inetta“. Dantův Belacqua může být zvláště výmluvným dokladem této pravdy, a dokonce může zrelativizovat tezi o výlučně „moderním“ zakotvení tohoto typu. Psychologismu Dostojevského jistě „modernost“ nelze upírat, ale zároveň nelze nevidět, že jeho „ideologie“ má hluboké kořeny v minulosti (jak je tomu nutně u každého myslitele, jehož spekulace má náboženský základ). Zkrátka, vždycky se tu nějak mísí staré a nové. Originalita nějakého fenoménu je ve skutečnosti vždycky jen relativní a také identita „inetta“ v zásadě spočívá v tom, že tento fenomén nejen trvá v čase, ale také se v čase neustále proměňuje. Úvahy, které jsou prezentovány v práci, tímto směrem – k rozlišení toho, co je v „inettovi“ invariantní a co je proměnlivé – sice míří, ale autor má tendenci činit tato rozlišení spíše z ptačí, a tedy zjednodušující perspektivy. Myslím, že kdyby náležitě rozepsal poslední kapitolu, perspektiva by se upravila sama od sebe: vedle romantického inetta by tu stál inetta postpozitivistický a existencialistický.

Vidím v tom trochu promarněnou šanci, ale práci to v mých očích zásadně neproblematizuje. O Foscolovi a jeho románu toho dokázal říci kol. Palec opravdu hodně a často z velmi osobitého pohledu. K obhajobě práci jednoznačně doporučuji.

Praha, 2. 6. 2006

doc. PhDr. Jiří Pelán,
vedoucí práce